

FORUM FODOK

Hét blad voor ouders, familie en vrienden van dove kinderen - met of zonder CI

FORUM

IN DIT NUMMER o.a.

Een doof of slechthorend kind in de groep
Een dag uit het leven van een AD-er
Engels: the ultimate challenge!
Tolken aan het woord

IN DIT NUMMER

- 3 Een doof of slechthorend kind in de groep
- 6 Een dag uit het leven van een AD-er
- 8 Onderwijstolken aan het woord
- 11 Werkende doven in het nieuws
- 12 Engels: the ultimate challenge voor dove en slechthorende leerlingen!
- 16 INFODOK
- 18 Zo belangrijk is lezen!
- 19 In gesprek over pesten
- 20 De toekomst van het onderwijs aan dove en slechthorende leerlingen
- 22 Column Dick de Bruijn
- 23 Een CI kiezen voor je kind? Welke keuzes heb je?
- 24 INFOLIO
- 25 #MeToo: ook voor dove kinderen?
- 26 Toekomst van CI

Redactioneel

We sluiten het jaar 2017 met gemengde gevoelens af. Er waren mooie momenten: leuke kinderactiviteiten (geitjes knuffelen! Watersafari!), goed bezochte FODOK-informatie-avonden, de doorstart van Grow2work, de publicatie van Keuzehulp, ouderavonden op scholen in Amsterdam, Eindhoven en Rotterdam, bijeenkomsten met ouders en tolken, de start van het project Drank & Drugs, en toch ook nog dit jaar de lancering van onze nieuwe website!

Maar helaas gaat het met de FODOK als Vereniging niet goed. Het blijkt onmogelijk te zijn om nieuwe bestuursleden te vinden. De Algemene Ledenvergadering moest worden afgezegd vanwege gebrek aan geïnteresseerden en de (project)subsidies die wij ook nodig hebben om onze activiteiten te kunnen uitvoeren, zijn grotendeels afgebouwd.

Het bestuur heeft dan ook de moeilijke beslissing moeten nemen om drastisch te korten op de uren van de beleidsmedewerkers. Dat is uitermate pijnlijk, omdat de beleidsmedewerkers al jarenlang heel veel werk verzetten voor u, ouders van dove en slechthorende kinderen, en zeer goed zijn ingewerkt op alle (beleids)terreinen. Die werkzaamheden kunnen volgend jaar niet meer op hetzelfde niveau worden voortgezet.

We hebben u, onze leden en donateurs, hard nodig om de FODOK weer financieel gezond te krijgen én om het werk dat er ligt uit te voeren.

We begrijpen dat iedereen het druk heeft met baan en dove kinderen, maar misschien kunt u nadenken of u toch een steentje kunt bijdragen? Vele handen maken licht werk! Elke steun is welkom!

Het bestuur van de FODOK nodigt u graag uit voor de ALV op woensdag 24 januari in Houten.

Ik wens u fijne feestdagen en een goed 2018.

Map van der Wilden, voorzitter

De FODOK:

- lobbyt in Den Haag;
- overlegt met gezinsbegeleidingsdiensten, scholen en zorginstellingen voor de beste zorg voor je kind;
- publiceert boeken, posters, brochures en dvd's;
- organiseert lezingen en bijeenkomsten voor ouders en kinderen.

Word lid!

FODOK: Dé belangenorganisatie voor ouders van dove kinderen - met of zonder CI!

Als ouder heb je wat aan de FODOK, nu én later! Word daarom lid!

Als lid ontvang je twee keer per jaar ons informatieve ledenblad *FODOKFORUM*, korting of gratis toegang tot de activiteiten die we organiseren, korting op onze uitgaven en een leuk welkomstgeschenk. Op www.fodok.nl kan iedereen zich aanmelden als lid en/of voor het ontvangen van onze gratis digitale nieuwsbrief.

Naast leden zijn donateurs ook onmisbaar voor onze organisatie.

We verwelkomen daarom professionals, familieleden, burens en vrienden graag als donateur! Hoe meer mensen lid en/of donateur zijn, hoe beter we de belangen van (ouders van) dove kinderen kunnen behartigen.

Lid of donateur worden kan al vanaf 25 euro per jaar. **ALVAST BEDANKT!**

EEN DOOF OF SLECHTHOREND KIND IN DE GROEP

Nu mijn dochter op de middelbare school zit, is het ieder jaar na de zomervakantie weer spannend. Zal ze in een klas komen waar ze aansluiting kan vinden? Zal ze een mentor hebben die snapt waar hij rekening mee moet houden? Zal ze leraren krijgen die het verschil zien tussen de ongemotiveerde 'puber', die geen zin heeft in de les en de doodvermoeide slechthorende leerling, die geen energie meer heeft om de les te volgen? Zal het haar lukken om voor zichzelf op te komen? Een doof of slechthorend kind op de reguliere school wordt steeds vanzelfsprekender. Dat is een mooie ontwikkeling, maar het gebeurt niet zelden dat het docententeam zich in het begin heel onthand voelt. Wat kunnen zij doen om de schoolcarrière van deze leerling tot een succes te maken? De FODOK en de FOSS (onderdeel van Stichting Hoormij) leggen op dit moment de laatste hand aan het boekje *Een doof of slechthorend kind in de groep*. Een boekje speciaal bedoeld voor docenten en begeleiders in de reguliere setting. Boordevol informatie, tips en interviews.

'Nou mevrouw, ik heb met de schoolleiding gesproken over de aanmelding van uw dochter, maar wij kunnen niet zomaar beslissen over zo'n zwaar dossier.'

Zwaar dossier

Het was voor de eerste keer dat ik iemand over mijn kind hoorde praten alsof ze een dossier was. Een gemotiveerde leerling met een gehoorprobleem en een tolk in de klas was voor deze school niet te overzien. Officieel mogen scholen kinderen niet weigeren, maar als ze zwaar en ingewikkeld gaan doen, dan

BASISINFORMATIE EN INZICHT

In het boekje *Een doof of slechthorend kind in de groep* komen verschillende docenten en begeleiders van dove en slechthorende kinderen aan het woord. Ze delen hun ervaringen. Ze geven aan wat hun focus is geweest, waar ze zich hard voor hebben gemaakt. Naast deze interviews vind je ook veel algemene informatie over dove en slechthorende kinderen. Wat voor invloed heeft de slechthorendheid op je taalontwikkeling? Hoe kan het dat een doof kind moeite heeft met grammatica? Wat is het verschil tussen een hoortoestel en een cochleair implantaat? Welke voorzieningen bestaan er voor dove en slechthorende kinderen? En welke ondersteuning kan een kind krijgen? Het boekje geeft basisinformatie en inzicht in de verschillende mogelijkheden die er zijn om tot een goed ondersteuningsaanbod te komen. Voor sommige kinderen is het voldoende om als school te weten waar je tegenaan kan lopen, voor andere kinderen kan meer ondersteuning belangrijk zijn om tot bloei te komen. Gelukkig zijn er professionals - ambulante begeleiders - die veel ervaring hebben met de zorg voor en onderwijs aan dove en slechthorende kinderen. Zij kunnen extra ondersteuning bieden op school, door bijvoorbeeld instructies te geven aan het docententeam en te observeren in de klas.

zakt mij de moed in de schoenen en denk ik maar één ding: wegwezen! Gelukkig werd er op de andere school waar we gingen kijken heel anders gereageerd. De zorgcoördinator was bekend met het ondersteunen van dove kinderen, het docententeam stond overal voor open en de tolken werden met open armen ontvangen. Een wereld van verschil.

Lid worden van een leuke reguliere dansgroep, voetbalclub of tennisvereniging komt ook steeds meer voor, maar gaat lang niet altijd zonder problemen. Sommigen zien alleen maar bezwaren, anderen zeggen direct: 'Maakt niet uit, laat maar komen'. Beide reacties zijn te beperkt en doen de situatie geen recht.

Het is belangrijk dat je wilt kijken naar dat wat het kind nodig heeft. Mee laten doen is niet links laten liggen. Het zit 'm vooral in de bereidheid om na te denken over manieren waarop je het dove of slechthorende kind zoveel mogelijk kan betrekken in de les. Hoe communiceer je met de jonge voetbalpupil als hij enthousiast over het veld rent? Hoe geef je instructies tijdens paardrijden?

In Nederland wordt jaarlijks bij ruim 300 kinderen een een- of tweezijdig gehoorverlies geconstateerd. De kans is daardoor heel klein dat de school, club of vereniging waar je kind heen gaat, ervaring heeft met dove en slechthorende kinderen. Mochten ze toevallig wel ervaring hebben, dan wil dat niet zeggen dat dezelfde aanpak voor iedereen werkt. Ieder kind is anders en heeft andere behoeften. Daarbij kan de behoefte aan ondersteuning ook variëren per leeftijdsfase.

De wensen van het kind

Zo wil het ene kind absoluut niet anders zijn en gaat het liefst ongemerkt op in de massa. Terwijl het andere kind gemakkelijk voor zichzelf aangeeft wat hij wel of niet kan en waar hij ondersteuning bij wenst. Het is belangrijk om te kijken naar de wensen van het kind. Een boekje met voorbeelden en tips vormt daarbij een welkome aanvulling. Het boekje is binnenkort digitaal en in print verkrijgbaar. Wil jij een boekje voor op school of voor de vrijetijdsvereniging? Bestel het dan snel in de FODOK-webshop voor € 7,50 exclusief verzendkosten.

Inge Doorn

EEN DAG UIT HET LEVEN VAN EEN AMBULANT DIENSTVERLENER

Ik stel mij eerst even voor: Lia van den Brink, AD-er sinds 2010 bij Auris Dienstverlening in Utrecht. Naast mijn reguliere werk als AD-er ben ik ook lid van de expertisegroep AUB (AUDitief Beperkten) binnen Auris Midden en ben ik consulent (afgevaardigde) vanuit Auris voor het Samenwerkingsverband ProfiPendi, in mijn geval voor de gemeente Nieuwegein. Als er vragen of zorgen zijn omtrent leerlingen met cluster-2-problematiek schuif ik op een school aan bij een MDO (Multi Disciplinair Overleg) en denk ik mee over de hulp die de leerling en de school nodig hebben. Een zeer gevarieerde en leuke baan, geen dag is hetzelfde!

8.15 uur: Ik open mijn laptop. Eerst de mail checken, kijken of er belangrijke berichten zijn die meteen beantwoord moeten worden. Een uitnodiging voor de teamvergadering, een agenda voor een groot overleg op een school met ouders, logopediste en intern begeleider, een mail van een collega uit mijn team met een vraag over het gebruik van soloapparatuur, een uitnodiging voor een cursusmiddag over de sociaal-emotionele ontwikkeling van TOS-leerlingen en welke materialen/methodieken we daarvoor in kunnen zetten etc. Er is weer genoeg gaande, ik beantwoord, noteer in mijn agenda, denk na, reageer en bedenk welke mails ik later ga beantwoorden.

09.00 uur: Ik stap in mijn auto, op weg naar mijn eerste afspraak.

09.45 uur: Op een reguliere basisschool in Nieuwegein begeleid ik twee slecht-horende kinderen. De een heeft twee CI's, de ander een BAHA (Bone Anchored Hearing Aid). Twee keer per week werk ik met deze kinderen, één keer ieder kind apart, één keer de beide kinderen samen. In de les samen, werken we aan woorden-

schatontwikkeling aan de hand van een tekst van *Nieuwsbegrip*. Iedere week een andere tekst waar we de moeilijke woorden bespreken, de leesstrategie behandelen. Maar vandaag ga ik met iedere leerling apart aan de slag. Met de een werk ik uit de map *LinC* (Luisteren in nieuwe Context) om op die manier te werken aan haar aandacht en concentratie. Iedere week een andere les (luister cue, afleidbaarheid door geluid: waar heb je invloed op en waar kun je helaas niets aan doen, het belang van oogcontact) en vandaag: wat is een goede luisterhouding: hoe zit je, wat doe je? We werken hard en mijn leerling heeft een goede inbreng. Aan het einde van de les krijgt ze een huiswerkopdracht mee naar huis. De methode werkt pas goed als je hem in goede samenwerking toepast zowel thuis als op school.

De methode werkt pas goed als je hem in goede samenwerking toepast zowel thuis als op school

De ouders zijn goed betrokken en iedere week maken zij trouw met mijn leerling samen het huiswerk dat ik ook steeds aan het begin van de les bespreek voor ik verder ga met de volgende les.

 10.00 uur: Ik breng de ene leerling terug naar de klas en haal de andere leerling op. Met hem werk ik in het boek *FF Luisteren*, ontwikkeld door collega's van Auris. Het is een methodiek speciaal voor dove/slechthorende kinderen om:

- jezelf beter te leren kennen
- meer kennis te vergaren over je handicap
- je bewust te worden wat de handicap voor jou betekent en hoe je hier goed mee om kan gaan, wat vraagt dat van jou, wat vraagt het van je omgeving.

Vandaag is het hoofdstuk aan de beurt 'Wat kan ik goed, waar ben ik trots op, welke eigenschappen horen bij mij?' Mijn leerling laat mij trots het boek zien met de ingevulde vragen die thuis zijn beantwoord. Ook voor dit programma is er een nauwe samenwerking met thuis. Kinderen nemen foto's mee die in het werkboek geplakt worden, stellen thuis vragen aan ouders rondom de slechthoerendheid/doofheid; dus iedere keer is er weer nieuwe input. We hebben samen een leuke maar inspannende les, poehhhh naar jezelf kijken... best lastig.

 10.45 uur: Op deze school ben ik klaar voor vandaag. Op weg naar de volgende school, 10 km verderop.

 11.30 uur: Hier ga ik, samen met een meisje met twee CI's, een klassenvoorlichting houden over hoe het is om op een reguliere school met 2 CI's te functioneren: wat vraagt dat van de leerling maar ook: wat vraagt het van de klasgenoten? We hebben samen een powerpoint-presentatie gemaakt en de taken verdeeld. Ik doe het meer technische gedeelte (hoe werkt je gehoor/een CI?) en zij vertelt over haar ervaringen. De klasgenoten zijn erg geboeid, vinden het model van een oor interessant maar vooral de geluidsfragmenten waarop je hoort hoe een CI-drager ongeveer hoort, maakt indruk! Klinkt dat echt zo blikkiger? Het klinkt alsof je onder water bent... er ontstaat veel discussie en ook bewondering voor mijn leerling... zij wisten niet dat horen met een CI zo anders is. We delen een leuk tijdschrift uit: *Oorzaken* (een uitgave van de Nationale Hoorstichting) en een kleurplaat annex woordzoeker. Mijn leerling heeft in het zonnetje gestaan, het doet haar zichtbaar goed.

 12.30 uur: Ik stap in mijn auto, op weg naar de volgende afspraak. Mijn lunch eet ik al rijdend, zo gaat het vaak...

 13.00 uur: Een overleg op een school met ouders, intern begeleider, leerkracht, remedial teacher, logopediste over o.a. het verlengen van het arrangement van de leerling daar: hoe zien we dat, wat heeft de leerling nodig, wat heeft de school nodig, zijn alle gegevens compleet, hoe kijkt de logopediste er tegen aan etc. Een

zinnig en boeiend gesprek waarbij de leerling goed centraal staat. Ik kan met deze input aan de slag richting de Commissie van Onderzoek. Tevens maak ik een afspraak met de leerkracht voor coaching op het gebied van woordenschat, ze wil met mij sparren over de methodiek *Met woorden in de weer* en hoe zij dat goed toe kan passen in haar lessen. Ik ga binnenkort een observatie doen in de klas en van daaruit verdere afspraken maken hoe dat traject eruit zal zien.

 14.30 uur: Een vergadering 'op kantoor' met mijn AUB-collega's. We hebben een uitgebreide agenda en informeren elkaar over veel zaken die spelen in de SH/Dovenwereld in relatie met de ambulante dienst. We gaan o.a. aan de slag met het organiseren van een *Hoor erbij*-middag in Utrecht waarbij Dove/SH kinderen van de cluster-2-scholen (intensief) én de D/SH-kinderen uit de reguliere scholen (medium/licht) elkaar kunnen ontmoeten, een leuk programma met elkaar kunnen beleven terwijl hun ouders tijdens het ouderprogramma ook hun ervaringen uitwisselen. Ieder jaar een groot succes en het aantal deelnemers neemt toe.

 16.30 uur: Weer thuis. Tijd om nog wat verslagen uit te werken, telefoontjes te plegen, de rest van de mail te beantwoorden en de dag van morgen voor te bereiden want zoals gezegd: dan staan er weer heel andere dingen op het programma! Ik ben tevreden en voldaan over deze dag, om 18.15 uur gaat de laptop uit. Morgen een nieuwe dag!

*Lia van den Brink,
Auris Dienstverlening Utrecht*

Mijn werk is mijn bijscholing

ONDERWIJSTOLKEN AAN HET WOORD

Er doen allerlei verhalen de ronde over (gebaren)-tolken in het onderwijs. FODOKFORUM was benieuwd naar de ervaringen van die tolken zelf en deed een oproep. Daarop reageerden enkele tolken, die hun verhaal wel wilden vertellen. Omwille van de privacy van de tolken en hun klanten voeren we ze hier anoniem op als A, B en C.

Over kennis en ervaring

A: 'Ik wil wel beginnen met te zeggen dat er veel tolken in het onderwijs zitten die niet veel ervaring hebben. Die tolken het hele jaar vijf dagen in de week voor één of twee kinderen. Dan heb je dus een makkelijk inkomen, zonder garantie op kwaliteit. Ik vind dat schokkend. De klant is afhankelijk van de kwaliteit van de tolk. Wat als die tolk net van de opleiding komt en haar/zijn enige baan is de hele week tolken voor maar één kind? Dat kind geeft geen feedback, al helemaal niet omdat het geen vergelijkingsmateriaal heeft. Taalverloedering ligt dan op de loer. Je hebt een Onderwijsinspectie, waarom zou je geen *Onderwijstolkinspectie* hebben? Dan kun je de kwaliteit van de tolken goed monitoren. En wat mij betreft zouden onderwijstolken ook verplicht moeten worden om scholingen in hun vakgebied te volgen. Maar ik zeg er direct bij: ik zie tussen de onderwijstolken ook een aantal kanjers, die nauw samenwerken met collega's, meerdere klanten hebben en met alle betrokkenen afstemmen.'

B: 'Ik vind het niet verstandig als een kind vijf dagen per week dezelfde tolk heeft. Als ik als tolk toevallig talig niet goed ben, dan heeft de leerling daar last van. Dan is het wel handig als hij of zij andere tolken heeft, die dat kunnen compenseren. Tolken denken soms erg makkelijk over het basisonderwijs, dat hen dat wel even lukt. Maar soms is tolken in het basisonderwijs

lastiger dan in het mbo. Met een mbo-leerling kun je makkelijker buiten de klas wat aan de orde stellen, met basisschoolleerlingen is dat veel ingewikkelder. Ik vind het ook schandalig dat een basisschooltolk maar 90% krijgt van wat een mbo-tolk verdient.'

C: 'Soms vinden tolken steeds zelf het wiel uit. Denk aan tolken bij vreemde talen: de een maakt Nederlandse gebaren met een Engels mondbeeld en de ander verzint weer wat anders. Veel beter is het om met de ambulante begeleider te overleggen wat voor dit kind in deze situatie het beste is. Dan kun je als tolk bij je leest blijven.'

A: 'Ik spreek regelmatig met een collega af om een uur lang vertalingen te bespreken. Je moet er gewoon hard voor werken als je goed wilt zijn. Ik heb wel met collega-tolken samen uren boeken zitten vertalen voor een leerling voor wie we samen tolkten.

Weet je: je moet vooral bereid zijn om naar jezelf te kijken. Ook om goed in te kunnen schatten wat je wel en niet kunt. De grootste fouten heb je zelf soms niet door en het gevaar is toch dat de leerlingen blind varen op jou. Je moet blij zijn als je klanten spiegelen. Ik vind dat logisch. Ik heb ook graag veel verschillende tolkopdrachten: dan kan ik veel leren van de feedback van mijn klanten. Mijn werk is mijn bijscholing!'

Over rolmodellen

A: 'Ik hoor wel eens van kinderen die, als hun tolk ziek is of op scholing, zich zonder tolk proberen te redden, omdat ze zó aan hun eigen tolk gewend zijn dat ze geen andere tolk durven te vragen: erg toch? Soms ook is voor dat kind die tolk het enige rolmodel op het gebied van gebarentaal: dove leerlingen zijn immers vaak eenlingen in de school. En als die tolk nu niet zo goed is? Hoeveel volwassen dove zien die kinderen? Niet zo veel doorgaans. Hoe meer tolken, hoe meer rolmodellen het kind heeft en hoe beter het gebarentaal aanbod voor dat kind is. Trouwens: wat zou het veel beter zijn als er voor die dove leerlingen ook een dove klassenassistent was. We hebben zoveel dove NGT-docenten zonder werk: daarmee heb je dove rolmodellen binnen handbereik. En die kunnen ook meedenken over het tolken. Anders ligt de verantwoordelijkheid daarvoor wel erg bij het kind. Ik zeg altijd maar: ik durfde vroeger niet tegen mijn juf te zeggen dat ik haar handschrift niet kon lezen. En dan denken we dat dat dove kind gewoon tegen zijn tolk zal zeggen dat hij haar niet kan volgen.'

C: 'Er komen nu wel mensen van de tolkopleiding die maar een handjevol dove hebben gezien. En die nemen dan opdrachten aan waarvan ik denk: poeh, daar had ik nog wel even over nagedacht. Soms moet je over een heel speciaal onderwerp tolken. Als je dan niet goed voorbespreekt met je klant, maak je blunders en het rotte is dan dat de dove spreker daarop wordt afgerekend. Maar er is ook sprake van kruisbestuiving: de dove leerlingen nemen gebaren over van de tolk. Ik tolkte voor een meisje bij de kokopleiding. Zij moest de pannen steriliseren en maakte daarbij het gebaar voor steriliseren van een vrouw. Dat heeft ze waarschijnlijk van een tolk opgepikt.

Ik denk ook wel eens: er zouden veel meer gekwalificeerde dove NGT-coaches moeten zijn om met ons als tolken mee te kijken. Maar als tolk kun je natuurlijk ook zelf een doof persoon in de arm nemen, eigenlijk als antwoord op je eigen onzekerheid.'

A: 'Ik vraag me wel eens af waarom zo weinig dove universitair geschoold zijn. Ik denk dat er gewoon te weinig tolken zijn die écht de kwaliteit kunnen waarborgen.' En op de vraag hoe we dat moeten verbeteren: 'Misschien zou er een echte vervolgmaster moeten komen, die niet alleen gericht is op onderzoek, maar op het opvijzelen van de tolkvaardigheden. Voor tolken die op de universiteit willen gaan tolken, maar ook voor andere tolken, bijvoorbeeld voor degenen die veel met kinderen werken. En dan met dove docenten en doorgewinterde tolken. Ik heb zelf zóveel geleerd van oudere ervaren tolken: die zouden heel nuttig zijn voor zo'n opleiding. Maar ook als buddy's voor minder ervaren tolken zijn ze heel waardevol.'

Over de relatie met de leerling

B: 'Er is zoveel onwetendheid bij het onderwijzend personeel. AB'ers doen echt hun best, maar soms denk ik wel eens: ik weet niet of jullie wel de juiste instructie geven. Regelmatig zit ik met samengeknepen billen. Dan zegt zo'n leraar: "Doe jij dat maar niet. Dat is te moeilijk voor jou." En dan hoop ik dat het kind reageert, maar dat gebeurt meestal niet. Heel soms grijp ik dan in. Ik zie in het onderwijs vaak eenzame kinderen. Ik heb wel de indruk dat kinderen die meteen op het regulier zijn gestart sterker zijn dan kinderen die de overstap vanuit het speciaal onderwijs maken. Die laatsten hebben het sociaal moeilijker. Ik kan zo met ze te doen hebben. Dan denk ik: Arm kind, en dan ook nog op het speelplein met die tolk achter je aan... Maar daaraan moet ik toevoegen: er gaat ook veel goed, hoor.

Ik ben erg van een open lijn met de ouders, maar bewaak ook de privacy van het kind. Als dat kind wil spijbelen, zeg ik: "Maakt mij niet uit, als je me maar wel even van tevoren waarschuwt." Dat hoeven de ouders niet te weten. Met pesten vind ik dat lastiger: als ik me ermee ga bemoeien, ben ik ook niet meer de veilige tolk voor de klas. En als ik het de ouders vertel, komt soms toch uit dat de informatie van mij afkomstig is. Dat blijft ingewikkeld. In dat opzicht zou ik als tolk ook veel meer scholing op het gebied van ethiek willen hebben. Zelf heb ik intervisie en intercollegiaal overleg. Je hebt als tolk immers een enorme verantwoordelijkheid: die basisschoolperiode is zo vormend en bepalend voor de toekomst van het kind.

Ik vind het ook belangrijk dat kinderen met de tolk leren omgaan. Dat ze de tolk behoorlijk begroeten, hun wensen kenbaar maken en feedback kunnen geven. En ouders moeten me gewoon kunnen vragen hoe ik mijn rol als tolk zie en hoe ik bepaalde dingen aanpak. Op het mbo kies ik ervoor om te tolken wat er in de klas gebeurt en dan tolk ik de docent dus niet. Die sociale interactie is vaak nog belangrijker voor de dove leerling.'

A: 'Er zijn tolken die zelf de pabo gedaan hebben: die voelen de interactie in de klas doorgaans beter aan. Tolken maken veel mee en ze zijn erg verdeeld over of en wanneer je mag ingrijpen. Maar ja: wat moet je doen als er iemand met een schaar loopt te dreigen als de leerkracht de klas uit is? Je hebt ook morele verplichtingen! Tolken noemen de geheimhoudingsplicht in de tolkencode als ze niet weten wat ze moeten doen. Maar je moet iedere keer weer opnieuw afwegen wat de gevolgen van je handelen zijn voor je klant, voor de klas, voor je positie in de klas, enzovoort. Het is complex: als ik in de klas ingrijp, heeft dat zonder meer gevolgen voor mijn rol in de klas.'

C: 'Ik heb ontzettend geboft toen ik als net afgestudeerde tolk zou beginnen in het onderwijs. De ouders van de betreffende leerling hadden aan het begin van het schooljaar een barbecue georganiseerd met alle tolken die voor hun dove kind zouden tolken. Mijn collega's hadden gelukkig veel meer ervaring dan ik. En de ouders waren heel duidelijk: "We willen geen inside information, maar we willen wel op de hoogte gebracht worden als er zaken spelen die gerelateerd zijn aan doofheid en identiteit. En dan alleen met toestemming van ons kind." Daar heb ik veel van geleerd!'

Wat kun je als ouder doen?

Uit deze gesprekken wordt duidelijk hoe belangrijk de ervaring van de tolk is en hoe relevant het is om meerdere tolken in te zetten voor je kind. Vraag naar de ervaring van je tolk en wat hij of zij aan bijscholing en intervisie doet. Maak duidelijk wat jij wel en niet wilt en begeleid je kind in het leren omgaan met tolken. En ja: dat zou gewoon een vak in het speciaal onderwijs moeten zijn en/of onderdeel van de ambulante begeleiding...

En misschien moeten we samen met de tolken pleiten voor meer praktijkoefening in de opleiding van tolken, voor meer inzet van doven zelf, die daarvoor dan een passende opleiding krijgen. En voor vervolgoopleidingen waarin de tolkvaardigheden verder uitgediept worden. Er is nog een wereld te winnen!

Mariën Hannink

WERKENDE DOVEN IN HET NIEUWS

Heeft u op 17 oktober jongstleden het nieuws gezien? Er verscheen een prachtig item over de opening van de Sign Language Coffee Bar in Amsterdam. Er werd aandacht gegeven aan het feit dat in deze koffiebar alle barista's doof zijn. Prachtig, al die aandacht voor deze dove werkenden. Maar tegelijkertijd is het ontzettend jammer dat het blijkbaar nieuwswaarde heeft als dove mensen aan het werk zijn. Dat zou toch de normaalste zaak van de wereld moeten zijn?

Veel mensen die ver(der) van dove mensen af staan, hebben geen idee. Geen idee hoe het is om met een dove te praten, geen idee hoe het is om in een wereld te leven waar weinig rekening met je wordt gehouden, geen idee hoe het is om beduidend minder kansen te krijgen. Een enkeling, vaak iemand die nog nooit een dove heeft gesproken, durft de problematiek zelfs te ontkennen.

Normaalste zaak van de wereld dat doven en slechthorenden aan het werk zijn

Om deze reden is het nu nog goed dat er aandacht aan wordt besteed, maar uiteindelijk hoop ik dat het heel normaal is dat doven en slechthorenden aan het werk zijn, dat zij net zoveel moeite moeten doen als een horende. Maar vooral hoop ik dat ze net zoveel kansen krijgen als een horende sollicitant of werknemer. Om die reden is Grow2Work ook actief richting de werkgevers. De onbekendheid en de vooroordelen moeten daar worden omgebogen naar bekendheid en inzicht in de mogelijkheden van deze groep mensen. Vanzelfsprekend moeten doven daarin ook een rol spelen, zij moeten zichzelf goed kunnen verkopen en zij moeten ook de mogelijkheden kennen, zij moeten een plan hebben. Ook daar helpt Grow2Work aan mee.

Amsterdam krijgt eerste koffiebar met gebarentaal

15 oktober 2017 om 13:50 door Erik Jurek

Een dampend kopje koffie bestellen aan een dove medewerker achter de bar, ter plekke gebarentaal leren... Vanaf donderdag kan dat in Amsterdam.

Zondag 3 december was het de internationale dag van de mensen met een beperking. Wederom veel aandacht uit de media voor, onder andere, doven. Wederom bleek dat circa driekwart van de mensen met een beperking moeite ervaart bij het vinden, dan wel behouden van een baan. Een bevestiging van wat wij al weten en waarvan wij hopen dat het op korte termijn gaat veranderen. Aandacht is dus prima, voor nu. Het streven is dat de dove werknemer geen nieuwswaarde meer heeft omdat het heel normaal is dat ze werken.

Heeft u, als ouder, een baan bij een bedrijf waarvan u denkt dat doven daar best aan het werk zouden kunnen, maar waar nog geen dove werkt? Het zou mooi zijn als Grow2Work bij uw bedrijf een presentatie mag houden over de mogelijkheden van dove medewerkers. Als u dit graag zou zien bij uw bedrijf horen wij dat graag via info@grow2work.nl. Ook staan wij open voor uw ideeën om de kansen voor doven verder te verbeteren.

Ine Klösters, Grow2work

ENGELS: THE ULTIMATE CHALLENGE VOOR DOVE EN SLECHTHORENDE LEERLINGEN!

Als je weinig meekrijgt van de gesproken taal, hoe kun je dan toch Engels leren? Die vraag stellen ouders regelmatig aan de FODOK. En Engels is, met Nederlands en wiskunde, ook nog eens een kernvak. Dus er hangt nogal wat van af. Wat zijn de ervaringen in de praktijk, vroeg FODOKFORUM aan een Ambulant Begeleider en twee docenten Engels, allen werkzaam bij Kentalis.

Gerrie van Hamersvelt, AB'er voor vo en mbo bij Kentalis Dienstverlening Utrecht

Dove leerlingen hebben moeite met de Engelse uitspraak. Die is ook heel onlogisch: verschillende letters hebben immers soms dezelfde klanken en andersom. En dove leerlingen hebben moeite met spraakafzien in het Engels. Ook de woordenschat en de afwijkende grammatica vormen een probleem, terwijl horende leerlingen daar vaker mee in aanraking komen. Verder wordt op de basisschool vooral gewerkt aan het horen en spreken van de taal, minder aan het schrijven. En scholen werken veel met nieuwe media, filmpjes, digibord. Die filmpjes zijn doorgaans niet Engels ondertiteld. Als leerlingen een tolk gebruiken, dan kan die wel het Engels naar het Nederlands vertalen, maar dan leer je dus geen Engels!

Docenten in het voortgezet onderwijs noemen onze leerlingen absolute beginners. Horende leerlingen beginnen in het vo op een niveau hoger, omdat ze al voorkennis hebben omdat je in onze maatschappij immers terloops veel Engels meekrijgt.

Absolute beginners

Leerlingen met hoorbeperkingen (van licht slechthorend tot doof) missen het incidentele leren: het van jongs af aan via radio of tv Engels horen, denk aan tv-series, liedjes, YouTube. Er zijn leerlingen die meer op de computer doen, die kennen dan wel Engelse termen, maar

weten niet hoe ze die moeten uitspreken. Het is belangrijk om al op de basisschool te beginnen en bijvoorbeeld aandacht te geven aan Nederlandse leenwoorden uit het Engels. *Opstapboeken Engels*, die eigenlijk bedoeld zijn voor dyslectische leerlingen, zijn ook heel geschikt voor onze doelgroep. Die zijn goed voor de woordenschat, hebben een speelse aanpak met leuke oefeningen, kwartetten en puzzels. Overleg met de basisschool en extra lessen (een-op-een) in de Engelse uitspraak helpen het kind zich zekerder te laten voelen. Een uitspraaklijst kan dan nuttig zijn.

Toetsen en examens

Vrijstellingen voor het examen worden niet gegeven. De kaders liggen vast in het document van het College voor Toetsen en Examens, in een apart deel voor leerlingen met een auditieve beperking. Daarin staat wat wel en niet kan en welke hulpmiddelen toegestaan zijn. Afwijkingen van het normale examen moeten gemeld worden bij de examencommissie van de school en deze meldt het bij de Inspectie.

Siméa is de stichting waarin de besturen van de vier instellingen voor auditief en/of communicatief beperkte leerlingen, Auris, Kentalis, VierTaal en Vitus-Zuid, samenwerken. Siméa heeft regelmatig overleg met het College voor Toetsen en Examens over de kaders. Het College gaat ervan uit dat alle leerlingen moeten voldoen aan de exameneisen. Luisteren en spreken kunnen bij leerlingen met een auditieve beperking anders afgenomen worden, bijvoorbeeld met chat en ondertitelde versies. Ook is gebruik van een koptelefoon mogelijk. Tolken in het Nederlands mag uiteraard niet.

Voor het vmbo-examen worden al ondertitelde versies aangeleverd via Cito (Centraal Instituut voor Toets Ontwikkeling). Cito levert ook ondertitelde oefenversies voor de talen. De ambulante begeleider bespreekt met de school, ouders en leerling (die uiteraard liefst geen uitzondering wil zijn) wat er mogelijk is en wat past voor deze leerling en gebruikt daarvoor de aanpassingen en handreikingen van Siméa, zie www.simea.nl. In het jaar voor het Programma van toetsing en afsluiting (PTA) worden de afspraken tussen school en leerling vastgelegd in overleg met de examencommissie.

Aanpak bij de Ambulante Dienstverlening van Kentalis in Utrecht

Regelmatig geeft een collega in Utrecht een update van de mogelijkheden op internet. En via een landelijke werkgroep gericht op vo en mbo komt ook informatie bij ons terecht. Binnen de Ambulante Dienstverlening in vo en mbo zijn er specialisten die collega's kunnen consulteren.

Aan de docent vragen we zoveel mogelijk schriftelijk materiaal, uitleg van grammatica en vaak materiaal dat op een lager niveau ligt. Tegen een leerling zeg ik vaak dat een 5 al fantastisch is voor een slechthorende of dove leerling. Ze moeten een 5 halen en bovendien mag je bij de examenvakken maar één 5 hebben voor de vakken wiskunde, Nederlands en Engels. De meeste leerlingen kregen toch nog een 6 voor elkaar!

Tegenover de reguliere school benadruk ik de andere uitgangspositie, die van absolute beginners. Ze moeten begrijpen dat deze leerlingen dus al een achterstand hebben. Ze moeten veel schriftelijk en op de uitspraak in feite een-op-een oefenen. En docent en leerlingen moeten met elkaar tot afspraken komen over alternatieven voor luisteren en dit zo ook gaan oefenen.

Tips voor dove en slechthorende leerlingen

Begin al op de basisschool en liefst zo vroeg mogelijk. Geloof in je eigen kunnen en oefen veel, bijvoorbeeld via ondertitelde YouTube-en BBC-filmpjes en songteksten. Oefen met je ouders en je vrienden, ook de uitspraak, en durf! Ook horenden maken veel fouten in het Engels! Engels is voor elke dove en slechthorende leerling een speerpunt naast het Nederlands, ook in het mbo. Nog een reden om vroeg te beginnen. Werken aan Engels is ook werken aan het Nederlands, zeker als je met de leenwoorden begint. Houd het leren van het Engels leuk!

Begin vroeg op de basisschool

Marije Drogt en Willemien Ebels, beiden docent Engels aan de Kentalis Guyotschool voor vso in Haren

We hebben drie soorten leerlingen in ons huidige onderwijssysteem op de Guyotschool: de leerlingen die doof zijn en gebaren zonder daarbij hun stem te gebruiken, de leerlingen die (zeer) slechthorend of doof zijn maar hun stem wel (durven) gebruiken en tenslotte de leerlingen die slechthorend zijn of een CI hebben en hun stem dagelijks gebruiken. Voor al deze leerlingen is er binnen het vak Engels een goede ontwikkeling te maken. En al deze leerlingen volgen daarin hetzelfde curriculum, met verschillende individuele aanpassingen.

Toetsen en examens

Wij doen zo min mogelijk een beroep op vrijstellingen. De kijk-/luistertoetsen worden jaarlijks afgenomen, dit zijn dan kijk-/luistertoetsen met ondertiteling. Dit deden wij tot twee jaar geleden

zelf in ons ICT-centrum en sinds het schooljaar 2015-2016 doet Cito dit voor ons. Doordat Cito dit voor ons doet, krijgen wij dezelfde toetsen als de reguliere scholen op hetzelfde moment aangeleverd, waardoor wij nauwelijks verschillen in de afname hiervan.

Voor het afnemen van de vaardigheid 'spreken/gesprekken voeren' gaan de havoleerlingen naar de reguliere partnerschool, waar de docent aldaar het schoolexamen met hen afneemt. Deze docent komt van tevoren 1 à 2 keer kennismaken met de leerlingen om zodoende te wennen aan hun eventuele stemgeluid of het werken met een tolk.

Voor de vmbo-leerlingen nemen wij deze spreektoetsen af met twee docenten van de Guyotschool. We doen het digitale schoolbord aan (dat is gekoppeld aan de computer) en stellen onze vragen in het Engels met ondersteunende gebarentaal. Leerlingen kiezen dan of zij het antwoord op de vraag die wij stellen, spreken in het Engels, of typen op het digitale schoolbord. De afspraak is dan, dat zij de backspace-toets niet mogen gebruiken, omdat je tijdens het praten ook geen woorden kunt terugnemen. Lezen/tekstbegrip is het gebied

waarin wij de meeste tijd steken. Voor elke stroming in vmbo en havo bestaat het Centraal Examen uit het lezen en begrijpen van teksten. In de afgelopen twee jaar heeft de Guyotschool twee examenbundels gemaakt die zo veel mogelijk focussen op welke (lees) vaardigheden belangrijk zijn in de voorbereiding naar het Centraal Examen. Voorbeelden hiervan zijn het herkennen van signaalwoorden, voegwoorden, woorden die verbanden signaleren en woorden die een negatieve zin positief maken enzovoort. Ook wordt er gekeken naar het leestempo en het slim opzoeken van woorden in de tekst die je niet snapt.

Aanpak op de Guyotschool voor vso

Wij proberen in de onderbouw en de bovenbouw de focus op verschillende plekken te leggen. Vooral in de onderbouw ligt de focus op de Engelse zinsstructuur in combinatie met een aantal grammaticale tijden (de 'simple' en 'perfect' vormen). Op die manier kunnen de leerlingen een basiszin opbouwen. Ook komt er een stukje culturele vorming bij de lessen

kijken. Leerlingen krijgen vier uur les per week. We proberen toch zeker om de week een groot gedeelte van een van deze lessen te besteden aan de English speaking world (Engelse/Amerikaanse/Australische cultuur). Dit juist ook met het oog op de toekomst. Vaak wordt er in het eindexamen ook teruggegrepen naar informatie over het Engelse koningshuis, Amerikaanse presidenten en Australische zaken zoals Aboriginals of Great Barrier Reef. Er wordt door de examenmakers van uitgegaan dat leerlingen dit soort zaken kennen. Als het gaat om algemene informatie, zoals het nieuws van de dag, is de kans groot dat deze informatie door de horende leerling secundair is opgevangen. Doordat ze ergens mensen erover hebben horen praten en hebben meegeluisterd. Doordat ze, terwijl ze hun huiswerk maakten, ook de radio aan hadden staan of de tv. Dove leerlingen missen deze informatie vaak. Daar wordt op school op ingespeeld door informatieschermen te plaatsen en daarnaast krijgt dit in een aantal vakken (waaronder Engels) ook aandacht. Denk bijvoorbeeld aan de terroristische aanslagen in Londen en New York.

Wie	Doet	Wat / (voor) Wie	Waar	Wanneer
Onderwerp	Gezonde / Werkwoorden	Lijfsind / Pluizenind voorwerp	Plaatsbepaling	Tijdsbepaling
illy	weet	To his friend	Next door	Five minutes ago
I	drink	A glass of soda	At school	Every day

In de middenbouw wordt het onderdeel grammatica uitgebreid met de 'continuous' vorm van tijdsbepaling en wordt er nog meer ingezet op het durven gebruiken van Engels in een eigen verhaal, een eigen verslag of een eigen presentatie. Daarbij verwachten wij dat leerlingen tenminste een goedlopende zin kunnen maken om deze zaken te kunnen schrijven en presenteren. Ook leesvaardigheid wordt nog belangrijker: leesverslagen en het samen lezen van de krant of andere online bronnen staan centraal.

Voor de bovenbouw worden de randzaken veelal weggelaten en ligt de focus totaal op de weg naar het Centraal Examen en de overstap van speciaal onderwijs naar regulier vervolgonderwijs. In het eerste PTA-jaar wordt er nog gewerkt volgens een methode, maar in het examenjaar wordt lesgegeven volgens een programma dat op de Guyotschool is ontwikkeld. De bedoeling is om de leerlingen wegwijs te maken in de Engelse taal, op zo'n manier dat ze dit op een vervolgonderwijs ook zullen kunnen en durven gebruiken.

Tips voor de reguliere school

Het is belangrijk om te onthouden dat een dove leerling voor het

leren van de Engelse taal drie stappen moet maken.

Van Nederlandse Gebarentaal en deze gebarenstructuur naar de Nederlandse taal (waarin vaak toch een gedeelte van de Engelse les wordt gegeven, al dan niet met gebaren) naar de gesproken Engelse taal. Dit zijn meer stappen dan een horende leerling moet maken.

Daarnaast is het belangrijk om een aantal randzaken weg te laten die 'extra' zijn, wanneer je de lesstof aanbiedt aan leerlingen op vmbo- of havoniveau. Er moet gekeken worden naar de kern: wat is er nodig om het schooljaar, het examen of de overstap naar de vervolgonderwijs te halen en wat kan er worden weggelaten? De focus op de 'bare necessities' is het belangrijkste. Alles wat meer kan worden aangeboden omdat er tijd, ruimte en focus voor is, is mooi meegenomen.

Tips voor dove en slechthorende leerlingen

Voor de leerlingen is het belangrijk dat ze zelf ook de keuze maken om zich bloot te stellen aan de Engelse taal. Ze kijken veel Netflix, tv, volgen bloggers op YouTube of kijken daar filmpjes. Op Netflix en YouTube kun je kiezen voor Engelse ondertiteling in plaats van Nederlandse.

Doe dit eens. Desnoods kijk je een aflevering twee keer, eerst in het Nederlands en dan in het Engels (of andersom!).

Online zijn allerlei gratis websites te vinden (LearnEnglishTeens, MaryGlasgow, MeesterGijs) waar je Engels op kunt leren, verbeteren en onderhouden. Maak hier gebruik van. Tegelijkertijd weten we allemaal dat pubers weinig intrinsieke motivatie hebben om zelfstandig extra werk te doen dat met school te maken heeft. We zijn zelf ook allemaal tiener geweest. Dus het grootste gedeelte van wat er wordt geleerd, wordt op school opgepikt. Het is dan wel aan de leerling zelf om dit geleerde te blijven gebruiken en herhalen.

ASL?

Wij merken de afgelopen jaren dat de informatie die wij aanbieden niet altijd beklijft. Het lijkt wel alsof de leerlingen tijdens de zomervakantie langzamerhand alle informatie die is aangeleerd verliezen of op vakantie achterlaten. Zodoende moeten wij elk schooljaar opnieuw beginnen met de herhaling van al het aangeleerde. Wij zijn hard op zoek naar een manier om informatie beter te laten beklijven. Een van de opties hierin, waar wij sterk over nadenken, is om de Engelse lessen aan te bieden in American Sign Language (ASL). Deze taal ligt dicht bij de NGT waardoor je dicht bij hun eerste taal blijft. Dit aanbieden zal natuurlijk ook worden gedaan in combinatie met stemgebruik. Daarvoor zullen de docenten eerst zelf ASL onder de knie moeten krijgen. Dit is een toekomstwens.

Mariën Hannink

Deze rubriek bevat korte berichten over wat er binnen (en buiten) de FODOK speelt. In veel gevallen vind je op onze website www.fodok.nl meer informatie.

OPROEP ONDERZOEK NAAR HET LEREN VAN ENGELS DOOR JONGEREN MET CI

Enja Jung is onderzoeker bij de afdeling Keel-, Neus-, en Oorheelkunde bij het Universitair Medisch Centrum Groningen. 'Het is nauwelijks bekend hoe jongeren met CI vreemde talen leren, terwijl het voor hen natuurlijk wel heel belangrijk is. Daarom doen we nu vanuit het Universitair Medisch Centrum Groningen, in samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen, onderzoek hiernaar.

Een belangrijk doel van dit onderzoek is dan ook om meer aandacht te creëren voor dit onderwerp.

We zijn benieuwd naar de volgende zaken. Hoe leren jongeren met CI Engels op school? En welke factoren hebben invloed op hoe jongeren met CI Engels leren?

Ons onderzoek bestaat uit twee delen: een deelstudie met online vragenlijsten en een deelstudie met spellen en taken. Jongeren kunnen aan de vragenlijsten meedoen of aan beide deelstudies. Wij zijn niet alleen geïnteresseerd in de visie van de jongeren zelf, maar ook in de visie van de ouders en de leerkrachten Engels. Daarom stellen we ook vragen aan hen. Jongeren met CI en hun ouders kunnen meedoen aan ons onderzoek als ze dat interessant vinden. Hierdoor kunnen ze een bijdrage leveren aan dit belangrijke onderwerp en toekomstige jongeren helpen om zo goed mogelijk Engels en andere talen te leren. Vooral voor de vragenlijsten zoeken we nog veel jongeren die willen meedoen. Jongeren krijgen een cadeaubon als vergoeding. Interesse? Meld dan uw zoon of dochter aan voor ons onderzoek! Dit kan door een mail te sturen naar de onderzoeker Enja Jung (d.e.jung@umcg.nl) of via de website: www.2eTaalOnderzoekGroningen.nl. Op deze website is ook nadere informatie te vinden over het onderzoek'.

ALGEMENE LEDENVERGADERING

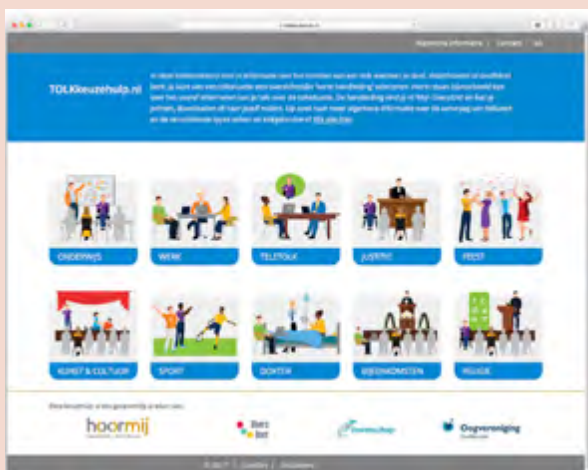
Op woensdag 24 januari om half 8 houdt de FODOK weer een ALV, waarbij, in verband met de slechte financiële situatie, de toekomst van de FODOK centraal staat en je weer kunt meepraten en geïnformeerd kunt worden over het reilen en zeilen van de FODOK. En je krijgt een eerste inblik in het boekje *Een doof of slechthorend kind in de groep!* Aanmelden via: info@fodok.nl

NIEUWE WEBSITE – WWW.FODOK.NL

Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan een prachtige nieuwe FODOK-website. De website heeft niet alleen een veel frissere uitstraling, hij is ook veel overzichtelijker en voldoet aan de eisen van de nieuwe tijd. Een mooie nieuwsrubriek, veel informatie en een activiteitenkalender. Naast de website van de FODOK zijn ook de websites van Stichting Plotdoven en Divers Doof live gegaan. Neem snel een kijkje. We zijn benieuwd wat je ervan vindt.

DRANK & DRUGS

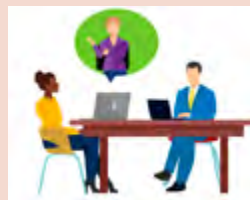
Booz en Jongleren werken samen met de FODOK en jongerenorganisaties NDJ en SH-Jong aan een coachingpakket over Drank & Drugs voor dove en slechthorende jongeren. Het doel is preventie en bewustwording bij dove en slechthorende jongeren en hun omgeving. Ook het onderwijs aan doven en slechthorenden is betrokken. Kentalis en Auris en een tiental andere fondsen betalen mee. Er is nog behoefte aan dove en slechthorende jongeren die willen meewerken! Je kan je aanmelden bij Ada van de Weijer: avdweijer@xs4all.nl.

HANDIGE KEUZEHULPEN

In het kader van het samenwerkingsproject Iedereen Sterk verschenen en verschijnen diverse interessante keuzehulpen, ook voor ouders van dove kinderen: over de keuzehulp CI lees je elders in deze FODOKFORUM. Inmiddels is ook de Hoorwijzer (www.hoorwijzer.nl) geüpdatet en is er ook een hoorWERKwijzer over werken met een verminderd gehoor (www.hoorwerkwijzer.nl).

Recent werd de **tolkkeuzehulp** gelanceerd: <https://tolkkeuzehulp.nl>. Daar vind je informatie over het inzetten van een tolk wanneer je doof, slechthorend of doofblind bent. Je kunt van elke tolksituatie een overzichtelijke 'korte handleiding' selecteren, met allerlei tips. Er is algemene informatie over diverse regelingen. En per tolksituatie wordt uitgelegd waar je aan kunt denken bij de aanvraag en de voorbereiding. Je vindt er ervaringsverhalen en meer achtergrondinformatie. Daar zat je precies op te wachten! Momenteel wordt de laatste hand gelegd aan de Keuzehulp Zorg en aan de Keuzehulp Onderwijs. Te zijner tijd zijn al deze keuzehulpen te vinden op de website van het Platform doven, slechthorenden en tos: www.sterkerdoor.nl.

DE FODOK ZOEKT VRIJWILLIGERS

Met ouders, voor ouders. Samen maken we ons sterk voor de dove kinderen in onze omgeving. Daarbij kunnen we altijd versterking gebruiken. Vrijwilligers zijn voor de FODOK van onschatbare waarde en dat is niet voor niets: de ervaringskennis en de betrokkenheid van onze vrijwilligers geven dé bijzondere meerwaarde aan alles wat onze organisatie te bieden heeft. We zijn constant op zoek naar mensen die zich vrijwillig willen inzetten. Vanwege de grote diversiteit aan werkzaamheden is er zeer waarschijnlijk ook een vrijwilligersfunctie die past bij jouw kennis, ervaring en vaardigheden.

Functies waar je aan kunt denken zijn o.a.:

- redacteur voor ons leden- en donateursblad
- organisator van leuke activiteiten voor ouders en kinderen
- organisator informatiebijeenkomsten
- coördinator huiskamerbijeenkomsten
- ondersteuner ledenadministratie
- webmaster, enzovoort.

Neem contact met ons op via info@fodok.nl.
We bespreken graag de mogelijkheden met je.

ZO BELANGRIJK IS LEZEN!

De FODOK heeft zich jarenlang sterk gemaakt voor leesbevordering ten behoeve van dove kinderen en jongeren. En niet voor niets: iedereen die van boeken houdt, realiseert zich hoeveel lezen kan betekenen in een mensenleven. En iedereen die dove kinderen kent, weet ook dat zij qua leesniveau én qua leesplezier vaak achterblijven bij hun horende leeftijdgenoten. Als je regelmatig wat mist van wat er om je heen verteld wordt, mis je informatie over de taal en over de wereld. En die heb je nu net ook weer nodig bij het (leren) lezen. Anderzijds: als je eenmaal die hindernissen hebt overwonnen en je wordt een grage lezer, dan helpt dat je weer om je kennis van de gesproken taal en over de wereld om je heen te vergroten. Zo belangrijk is lezen dus voor onze kinderen.

Heel veel nuttige materialen

Het goede nieuws is dat de FODOK heel veel materiaal gemaakt heeft op het gebied van leesbevordering: diverse brochures met adviezen voor ouders en docenten, de FODOK-keuzelijsten ([zie www.fodok-keuzelijst.nl](http://www.fodok-keuzelijst.nl)) met tips over leuke en niet te moeilijke boeken en natuurlijk, in samenwerking met Van Tricht uitgeverij, de Troef-reeks, boeken voor dove jongeren.

Op veler verzoek komt er binnenkort een heruitgave van *Open Boek* uit 1987: richtlijnen voor het schrijven en beoordelen van boeken voor dove jongeren. En ook de docentenbrochure *Lezen en laten lezen* krijgt een update. Beide brochures zijn straks alleen nog digitaal verkrijgbaar via de FODOK-webshop.

Trilogie Vluchten voor de oorlog

De laatst uitgegeven boeken van de Troef-reeks vormen de trilogie *Vluchten voor de oorlog* over de dove Omar die met zijn moeder en zusje en anderen uit Syrië vlucht. Een spannend verhaal, dat lezers inzicht geeft in de zorgen en in de kracht van vluchtelingen en dat in Omars geval gelukkig goed afloopt. De eerste twee delen (*Naar de grens* en *De overtocht*) kwamen in 2016 uit, met subsidie van het ministerie van OCW. Het derde deel (*Het nieuwe land*) komt maart 2018 uit, dankzij subsidie van het Hermusfonds en de Stichting Vrienden van Effatha.

Afscheid

Het slechte nieuws is dat de FODOK haar leesbevorderingsactiviteiten niet meer gefinancierd krijgt. De overheid betaalt hier niet meer voor en particuliere fondsen zijn evenmin bereid hier geld in te steken, hoe goed we ook het belang ervan proberen uit te leggen. Dat betekent dat de FODOK ook in dit opzicht pas op de plaats moet maken. We zeggen dit met een diepe zucht en willen alle betrokkenen heel hartelijk dank zeggen: auteurs en illustratoren, maar vooral ook de vrijwilligers uit de FODOK-redactiecommissie (Robert Bekman, Mieke Brouwer, Marion de Hoon, Wendy Janssen, Saskia Jissink en Jet Nijemeisland én al hun voorgangers) en Annemarie Birnie van Van Tricht uitgeverij. De boeken uit de Troef-reeks blijven gewoon beschikbaar via de boekhandel of de uitgever (<http://vantrichtuitgeverij.nl>).

Mariën Hannink

Afscheid van de Troef-reeks-redactie

Tolken ontmoeten ouders

EEN GESPREK OVER PESTEN

Op 4 oktober kwam voor de tweede keer een groep tolken en ouders van dove kinderen bijeen bij KTV Kennisnet in Nijkerk om te praten over belangrijke thema's, die spelen tijdens het tolken. Dit keer lag de focus op 'pesten'. Als tolk zie je veel gebeuren in een klas, maar je hebt je ook te houden aan je beroepscode. En daarin staat 'De tolk heeft... zwijgplicht en bewaart strikte geheimhouding over wat zij tijdens een tolksetting hoort of ziet.' Dat kan dan best eens een dilemma opleveren. Tolk en coach/trainer Sebastiaan Bogaard begeleidde de avond. Hij begon met het tonen van een ontroerend interview met een meisje dat gepest werd, waardoor meteen duidelijk werd waar de focus op lag die avond.

Er is veel te zeggen over pesten, maar het is ook heel ongrijpbaar. Wat de een als pesten ervaart, is voor de ander plagen. En een situatie die de een makkelijk van zich afschudt, wordt door de ander als pijnlijke ervaring meegedragen. Van de zijlijn is niet altijd gemakkelijk te bepalen of er sprake is van incidenteel ruzie maken (iets wat ook nodig is om je weerbaarheid te vergroten) of van pesten. Dus wat doe je als tolk als je voor je ogen allerlei narigheid ziet passeren?

Waar de een meteen ingrijpt als de docent de klas uit is en er een chaos is de klas ontstaat, geven anderen aan 'Ik doe niets. Ik zie dingen gebeuren, maar ik grijp niet in.' Een van de tolken gaf aan: 'Ik heb het voor mezelf heel erg nodig om me hiervan af te sluiten. Ik wil de wereld graag doorgeven zoals die is, met al z'n mooie dingen en nare dingen. Daarvoor moet ik een bepaalde afstand bewaren. Pas als ik in de auto zit naar huis kan ik dan verwerken wat er is gebeurd en dan kan het zelfs zijn dat ik de auto langs de kant van de weg moet zetten of moet gaan uitwaaien op het strand.'

Wat had je gehoopt dat de ander gedaan had, als jij gepest werd vroeger? Antwoorden op deze vraag schreven we op een post-it. Nagenoeg alle antwoorden kwamen neer op hetzelfde: iedereen zou hebben gewild dat er iemand was opgestaan om een einde aan de situatie te maken. Ook de ouders gaven aan dat zij graag zouden willen dat als de tolk getuige is van pestgedrag in de klas, het gemeld zou worden bij docent of mentor van de leerling (en eventueel bij de ouders). Maar hoe verhoudt zich dat met de zwijgplicht van een tolk? 'Tja, misschien is het niet helemaal volgens de regels, maar de docent die ik wees op het pestgedrag van kinderen in de klas had het zelf nog niet geconstateerd. Hij vond het heel fijn dat ik het tegen hem zei. Hij is er toen op gaan letten en heeft het besproken met de leerlingen. Dat is voor iedereen heel goed geweest.' Dezelfde beroepscode zegt ook: 'Wanneer de tolk tijdens de beroepsuitoefening informatie krijgt waaruit blijkt dat het mentaal of fysiek welzijn van derden in gevaar kan komen of dat zelfs hun leven in gevaar kan zijn, kan zij dit aan de daartoe aangewezen instanties melden.'

Als tolk kan je dus altijd een melding doen, wanneer je getuige bent van serieus pestgedrag, maar het allermooiste is wanneer de kracht uit het kind zelf komt om de situatie een halt toe te roepen, want juist dan wordt een kind weerbaarder. Als tolk moet je er ook voor oppassen dat je het kind niet gaat 'redden'. Wat doe je als tolk met die onzichtbare grens tussen gedrag dat (erg) vervelend is, tot gedrag dat onacceptabel is? 'Als tolk maak ik iedere keer voor mezelf de afweging tussen zwijgen of melden.' Ga er maar aan staan!

Inge Doorn

DE TOEKOMST VAN HET ONDERWIJS AAN DOVE EN SLECHTHORENDE LEERLINGEN

De FODOK en Hoormij/FOSS hebben met belangstelling de discussie over de toekomst van het onderwijs aan dove en slechthorende leerlingen gevolgd. Die discussie werd gestart vanuit de onderwijsinstellingen Auris, Kentalis, VierTaal en Vitus Zuid. We vinden dit een goed initiatief, maar hebben nog wel wat toe te voegen aan de behandelde discussiepunten.

We vinden het bijzonder dat het onderwijs aan dove en dat aan slechthorende leerlingen samen worden genomen in deze discussie. Tot op heden is daar immers een onderscheid in aangebracht, niet in de laatste plaats vanwege het gebruik van gebaren/gebarentaal in het dovenonderwijs en de relatieve nadruk op gesproken taal in het slechthorendenonderwijs. Als de sector van plan is om deze groepen samen te nemen in een toekomstscenario, dan is het belangrijk om stil te staan bij de communicatie- en andere principiële keuzes, die tot nu toe het onderwijs aan deze groepen bepaald hebben.

Daarnaast vinden wij dat de onderwijsinstellingen de vereiste specifieke expertise voor de auditief beperkte doelgroepen vooralsnog onvoldoende uitdragen. Zij nemen daarmee

het risico dat de specifieke positie van Cluster 2, die bij Passend Onderwijs is bedongen, in gevaar komt. Wij zien en horen de volgende zaken die naar ons idee haaks staan op het leveren van expertise aan dove en slechthorende leerlingen:

- **Niet dezelfde behoeften, wel in dezelfde klas.** Er zijn scholen waar auditief beperkte kinderen en TOS-leerlingen bij elkaar in de klas zitten.
- **Er wordt onvoldoende geïnvesteerd in AD'ers met specifieke deskundigheid** van leerlingen met auditieve beperkingen. Het risico is dan levensgroot dat de leerlingen niet alleen inadequate ondersteuning krijgen, maar dat ook eventuele bijkomende problematiek gemist wordt door de AD'er. We zien dat dove en slechthorende leerlingen begeleid worden door AD'ers die niet of nauwelijks iets weten van hoorhulpmiddelen, tolken en gebaren(taal), maar ook niet op de hoogte zijn van de grotere risico's op sociaal-emotionele en psychische problematiek en grensoverschrijdend gedrag, waarbij deze leerlingen relatief makkelijk zowel slachtoffer als dader kunnen zijn. Wij pleiten al jaren voor gespecialiseerde AD'ers.

Stills uit de filmpjes met stellingen, waarover op Facebook gediscussieerd werd

- **Er zijn veel AD'ers die onvoldoende op de hoogte zijn** van speciale materialen, mogelijkheden van vreemdetalen-onderwijs en aangepaste toetsmogelijkheden voor deze groep leerlingen.
- **Wij zien de aandacht voor en de vaardigheid in gebarentaal bij medewerkers afnemen**, ook bij de van oudsher 'doofdeskundige' instellingen. We weten dat dat voor een deel van de leerlingen betekent dat ze onvoldoende toegang tot de lesstof hebben, maar ook onvoldoende toegang tot de wereld om hen heen en dat er te weinig onderlinge contacten zijn met 'lotgenoten' of met gebaarvaardige rolmodellen.
- **Er zijn relatief veel auditief beperkte leerlingen die geen ambulante ondersteuning (meer) toegewezen krijgen**, terwijl ze daar wel baat bij zouden hebben. Vaak zijn deze leerlingen op een goed niveau gekomen mede dankzij de ondersteuning van hun AD'er. Het verdwijnen daarvan kan een leerling doen terugvallen: weer een faalervaring. Een vinger aan de pols vanuit de ambulante dienstverlening en de mogelijkheid om waar nodig snel de ondersteuning te hervatten, zouden voor heel wat ouders een geruststelling betekenen en voor de leerlingen een veilig vangnet.
- **Er blijken heel wat auditief beperkte jongeren vast te lopen**, die niet meer in beeld zijn bij het onderwijs. Een deel daarvan vereenzaamt en een ander deel ontspoord en komt met de verkeerde mensen en middelen in aanraking (zie ook interview Kees-Ate van der Meer in FODOKFORUM 16). Als we ons bezighouden met de toekomst van het onderwijs, is dit ook een groep die meegenomen moet worden.
- **Dove en slechthorende schoolverlaters die het hoger onderwijs ingaan, lopen makkelijk vast:** ze zijn onvoldoende voorbereid op de zelfstandigheid die ze dan moeten tonen. Dat zegt iets over de vaardigheden die ze daarvoor in het speciaal of regulier onderwijs onvoldoende hebben meegekregen.
- **Zoals het 'arrangeren' van het onderwijs nu geregeld is, ontbreekt een positieve keuze voor speciaal onderwijs.** Daardoor worden leerlingen in het speciaal onderwijs gestigmatiseerd: 'er is iets met me aan de hand'. De keuze voor speciaal onderwijs moet een positieve kunnen zijn, je kiest er niet voor omdat je het regulier onderwijs niet aankunt, maar omdat het speciaal onderwijs meer tegemoetkomt aan jouw taal- en identiteitsbehoefte.

Kortom: als de instellingen discussiëren over de toekomst van het onderwijs aan dove en slechthorende leerlingen zouden ze naar onze mening eerst moeten reflecteren op de wijze waarop ze nu hun specifieke taken invullen en hun medewerkers scholen, maar ook op hun 'output': de situatie van dove en slechthorende schoolverlaters. Laat het gesprek over de toekomst van het onderwijs aan deze leerlingen geen richtingstrijd worden, maar een evenwichtig debat waarin de noodzaak van het borgen en verder kunnen ontwikkelen van expertise over en voor leerlingen met een auditieve beperking centraal staat.

Mariën Hannink

Dick de Bruijn (30) is doof en woont in Vries. Dick heeft op een dovenschool gezeten en ging na groep 8 naar het regulier onderwijs. Momenteel werkt Dick als leerkracht en taalcoördinator op een school voor doven en slechthorenden. Hij werkte ook mee aan de FODOK-dvd *Lezen leuker maken voor dove en slechthorende kinderen en jongeren - met of zonder CI*.

ERKENNING VAN NGT

Laatst had ik een dove vriendin te eten. We kletsten over van alles en nog wat. Op een gegeven moment ging het over doven die afhankelijk zijn van gebarentaal. De vriendin vroeg waarom we eigenlijk het woord 'afhankelijk' gebruikten. Afhankelijk van een taal? Je zegt immers ook niet dat een Nederlandstalige spreker afhankelijk is van het Nederlands. Hij spreekt gewoon Nederlands en zo is dat ook voor de NGT. We spreken gewoon twee verschillende talen.

Als we in dat opzicht eens verder denken... Het zijn vaak de doven die weten hoe je op een andere manier kan communiceren met een horende: met handen en voeten, schrijven, berichtje typen in een mobiel, een tolk enzovoort. Zij zijn dat hun hele leven gewend. Horende mensen willen bijvoorbeeld nog wel eens tegen mij in het Engels praten als ik vraag om herhaling omdat ik nog niet helemaal heb ontcijferd wat ze zeggen... Nou, dat helpt! De dove weet meestal wel hoe we eruit kunnen komen. Dus wie is nou afhankelijk van wie?

Wij als doven of slechthorenden regelen in principe altijd een tolk voor een gesprek, een bijeenkomst of een voorstelling. Aan de ene kant is dit voor ons heel fijn, we kunnen dan bepalen welke tolk we mee willen nemen. Niet elke tolk past in elke

situatie. Maar aan de andere kant... hoe heerlijk zou het zijn als de horende partij dit zou regelen. We maken een afspraak en de rest wordt automatisch geregeld. Tijdens mijn reis door West-Amerika gingen we ook naar Alcatraz, een voormalige gevangenis. Vooraf hadden we op de website gekeken wat de mogelijkheden waren. Er was ook een pagina waarop stond dat er een tolk ASL (American Sign Language) op verzoek kan worden ingezet. We hebben aangegeven dat we kwamen en er werd een tolk geregeld voor ons. Het was voor de verandering ook eens lekker dat we niet zelf iets hoefden te regelen en we hebben een leuke én informatieve dag in het park gehad doordat we alles konden volgen.

Nu wordt er al een tijdje flink gelobbyd voor erkenning van de NGT. Momenteel is er een petitie gaande om 60.000 handtekeningen te verzamelen om het belang van de erkenning van de NGT te laten tonen aan de Tweede Kamer. Wellicht hebben we na de erkenning meer handvatten om de NGT nog meer te laten doorvoeren in het dagelijks leven in Nederland. Zou de erkenning in 2018 lukken?
Teken je mee op <https://petities.nl/petitions/tijd-voor-erkenning-van-de-nederlandse-gebarentaal?locale=nl>

Dick de Bruijn

Keuzehulp CI, binnenkort online

EEN CI KIEZEN VOOR JE KIND? WELKE KEUZES HEB JE?

Tien vingertjes, tien teentjes, een neusje en alles even klein. Je zit waarschijnlijk nog bovenop de roze wolk als de eerste hoortest uitwijst dat je kindje niet goed hoort. Na de eerste test volgen nog een paar testen om goed in kaart te brengen of je kindje echt een hoorbeperking heeft. Soms valt het mee. Maar soms wordt een groot gehoorverlies geconstateerd en is het belangrijk om na te denken over de keuzes die voorliggen. Kies je wel of niet voor een CI voor je kindje? In welk ziekenhuis? Welk merk? Wat staat je te wachten in de komende maanden en op de langere termijn? Om ouders juist in deze eerste periode te ondersteunen in de keuzes die ze moeten maken, is een Keuzehulp CI voor kinderen ontwikkeld, die binnenkort online is.

Ook ouders van kinderen met een progressief gehoorverlies komen mogelijk voor de keuze 'wel of geen CI' te staan. Waar kies je voor? Welke overwegingen spelen

allemaal mee? Je weet wat je hebt, maar je weet niet wat je krijgt. Kiezen voor een operatie wil je zorgvuldig doen, hierbij ga je meestal niet over één nacht ijs. Je wilt weten wat je te wachten staat en welke keuzes je hebt. Daarbij helpt de nieuwe keuzehulp.

Eenvoudig van opzet en heldere informatie

Duidelijk, interactief en visueel

De bestaande informatie was versnipperd en daardoor niet altijd gemakkelijk te vinden. Ook was de informatie niet altijd begrijpelijk. Hierdoor kon cruciale informatie worden gemist en was het soms moeilijk om de juiste afwegingen te maken. De Keuzehulp is eenvoudig opgezet, bevat beknopte informatie, is interactief en visueel. De Keuzehulp leidt je niet naar de 'juiste' keuze, maar informeert je ten aanzien van de keuzes die je hebt. Daarbij staat hij vol met belangrijke vragen die je aan de professionals in je omgeving kunt stellen om zo tot een weloverwogen keuze te komen.

De Keuzehulp is tot stand gekomen met behulp van ouders die zelf met hun kind het CI-traject hebben doorlopen. Maar ook hebben professionals uit de CI-teams en de

gezinsbegeleiding meegewerkt aan dit product. Samen hebben we ervoor gezorgd dat deze mooie Keuzehulp (binnenkort) geraadpleegd kan worden door alle ouders die te horen hebben gekregen dat hun kind een groot gehoorverlies heeft. De Keuzehulp CI voor kinderen is onderdeel van een reeks Keuzehulpen op het gebied van doofheid, slechthorendheid en tos, ontwikkeld door de organisaties van het Platform doven, slechthorenden en tos. De Keuzehulpen zijn binnen afzienbare tijd alle te vinden op de website Sterkerdoor.nl.

Succes met uw keuze!

Inge Doorn

INFOLIO

GOEDOMTEWETEN...

**Wil je meer weten over één van de genoemde onderwerpen of heb je zelf een interessant nieuwtje waar ook andere ouders hun voordeel mee kunnen doen? Bel of mail ons: 030 - 290 0360 of info@fodok.nl
Zie ook www.fodok.nl**

STUDIEDAG GGZDS: HET BELANG VAN GEBARENTAAL!

Op 1 december vond de studiedag van de GGz voor doven en slechthorenden plaats. Daar werd de FODOK weer geconfronteerd met de kloof tussen de adviezen van sommige CI-teams, gezinsbegeleidingsdiensten en scholen enerzijds en die van de psychische hulpverlening anderzijds. Terwijl veel professionals tegenover jonge ouders volhouden dat gebaren niet nodig of zelfs niet wenselijk zijn, wordt in de gespecialiseerde GGz geconstateerd dat de dove en slechthorende jongeren (ook die met CI) die bij hen aankloppen grote problemen ondervinden op diverse gebieden, onder andere doordat ze niet met hun omgeving

kunnen communiceren, soms ook omdat men thuis weigert om gebaren te gebruiken... Die ervaringen moeten breder bekend worden bij mensen die nu ongefundeerde communicatie-adviezen geven. De GGzDS wil hierover contact gaan zoeken met de CI-teams. De FODOK heeft ook gewezen op het belang van nauwe contacten met de gezinsbegeleidingsdiensten.

MUURGEDICHT

In de Leidse Hortus Botanicus is op 14 oktober het eerste muurgedicht in gebarentaal ter wereld onthuld, een gedicht van Wim Emmerik (1940-2015). Het Muurgedicht bestaat uit een doorlopende vertoning van zijn gedicht Polder, inclusief vertaling. Over leven en werk van Wim zie www.wimemmerik.nl.

DOVE BARISTA'S

Aan de Amsterdamse Amsteldijk is de eerste Nederlandse Sign Language Coffee Bar gestart, met acht Dove barista's. Kijk voor alle gebaren op www.signlanguagecoffeebar.nl.

SMITTIES VIEN FEEST - IN GEBARENTAAL

Het prentenboek *SMITTIES vien feest* van Christiane en Lizette Smit is dankzij verhalenvertelster Anka Uittenbogert nu ook verkrijgbaar in gebarentaal. De gebarentaalversie op USB-stick (€ 9,99) en het boek mét USB-stick (samen € 14,99) zijn te bestellen op www.smitties.eu.

FILM DOOF KIND IN PREMIERE TIJDENS IDFA

Tijdens het International Documentary Festival Amsterdam is de film *Doof kind* in première gegaan. *Doof kind* schetst een portret van een dove jongeman die zijn draai heeft gevonden in het leven en zichzelf bepaald niet zielig vindt. De film volgt Tobias, de zoon van de regisseur Alex de Ronde, op het snijvlak van verleden en toekomst. De film laat zien hoe een handicap zomaar in een rijke cultuur kan veranderen en andersom. De film is niet onopgemerkt gebleven, want hij won de publieksprijs! Vanaf 1 maart 2018 in de bioscoop.

#METOO: OOK VOOR DOVE KINDEREN?

Hoe ontluisterend de #MeToo-verhalen in de afgelopen tijd ook waren, één ding hebben ze opgeleverd: bewustwording. Bewustwording van machtsverschillen, van gebrek aan weerbaarheid, van collectief weggijken, van ingesleten rolpatronen, maar ook van gebrek aan openheid. Wat kun je daar nu als ouder mee?

Misbruik, handtastelijkheden en seksisme mogen jouw kind niet overkomen. En toch kan dat allemaal gebeuren. Soms omdat het kind denkt dat het zo hoort of dat, als die respectabele meneer of mevrouw het doet, het wel OK zal zijn. Soms omdat het kind bang is voor wraak, soms omdat het zich schaamt. Soms omdat het kind het verschil tussen goede en foute aanrakingen niet kent. Soms omdat er nooit over persoonlijke grenzen is gesproken met het kind en misschien zijn die grenzen ook wel nooit gerespecteerd... Een deel van de genoemde redenen speelt ook mee als een kind zelf dader wordt. Als ouder wil je er eigenlijk niet eens over nadenken, maar het is wel belangrijk om dat te doen. Je kunt dit soort afschuwelijke dingen nooit helemaal voorkomen, maar je kunt het onderwerp wel bespreekbaar maken in je gezin.

Geef zelf het goede voorbeeld

Respecteer grenzen: geef je kind geen kus als het daar geen zin in heeft. Loop niet zomaar de badkamer binnen. En gebruik geen seksistische scheldwoorden (homo,

mietje, manwijf enzovoort). Grijp in wanneer iemand anders grenzen overschrijdt. Vraag je kind naar wat het wel en niet OK vindt. Probeer niet in rolpatronen te denken en te communiceren ('jongens ravotten en meisjes lezen graag').

Maak seksualiteit & relaties bespreekbaar

Vraag naar de mening van je kinderen over #MeToo. Vertel wat je er zelf van vindt, eventueel aan de hand van je eigen ervaringen van vroeger. Zorg voor toegankelijke en leeftijdsadequate boeken over liefde en seks. Vraag naar wat je kinderen van porno vinden. Leg uit dat 'met elkaar naar bed gaan' met wederzijdse toestemming doorgaans niet zo snel en probleemloos gaat als op tv. Praat van jongs af aan over wat het betekent als je iemand lief vindt. En zorg dat je kind over het juiste vocabulaire beschikt, inclusief de minder diplomatieke varianten. Veel 'sociale informatie' blijft voor je kind impliciet, omdat het die door zijn hoorbeperking niet vanzelfsprekend meekrijgt. Expliciteer daarom omgangsvormen en sociale codes. En problematiseer niet: seks is leuk (als alle betrokkenen het leuk vinden) en dat mogen kinderen ook en vooral meekrijgen.

Stimuleer de weerbaarheid van je kind

Bouw aan het zelfvertrouwen van je kind, bijvoorbeeld door te benoemen wat het goed doet, door (niet te overdreven) complimenten te

geven en minder nadruk te leggen op wat het niet kan. Help het kind zijn grenzen te formuleren, bijvoorbeeld door duidelijk te maken wat het verschil is tussen de relatie die het heeft met de familie thuis en die met de taxichauffeur. Draag herhaaldelijk de boodschap uit: 'Je mag gewoon zeggen wat je niet wilt' en 'jouw lichaam is van jou' en vul geleidelijk aan de nuances in: wat zeg je in welk geval. En maak duidelijk dat grensoverschrijdingen niet getolereerd worden, van niemand, en altijd gemeld moeten worden.

Als ouder heb je snel de neiging je dove kind te beschermen, soms teveel. Dan leert het kind doorgaans niet om voor zichzelf op te komen. Probeer een stapje terug te doen en neem op de koop toe dat je kind af en toe struikelt. En wellicht is je kind gebaat bij een weerbaarheidstraining of bij lessen in CIDS (Culturele vorming en Identiteit voor Doven en Slechthorenden), AJONGH (Als je oren niet goed horen), FF luisteren en de Leerlijn Relaties & Seksualiteit.

Blijf in gesprek!

Seks is een lastig gespreksonderwerp, dus we schuiven het makkelijk onder tafel. Niet doen! Blijf praten over hoe mensen met elkaar omgaan, over wat je zelf voelt en vindt en geef je kind voldoende ruimte om dat ook te doen. Zelfs als je kind in de puberteit is en de gesprekken niet echt willen vlotten. Maak duidelijk dat als je kind problemen heeft, je zonder oordeel en in alle openheid klaarstaat en wilt helpen, dag en nacht, en doe dat dus ook.

Opvoeden is een hele klus, maar vaak levert het ook heel wat op...

Mariën Hannink

TOEKOMST VAN CI

Technologische ontwikkelingen gaan razendsnel. Toch horen we niet veel over de ontwikkelingen rond Cochleaire Implantaten. We zien dat er al een tijdje dubbelzijdig geïmplanteerd wordt en we horen over fouten bij het UMC Utrecht. Maar wat zijn nu echt de nieuwe ontwikkelingen? FODOK-FORUM legde deze kwesties voor aan Dr. Emmanuel Mylanus, KNO-arts en implantatiespecialist bij het RadboudUMC.

Hoelang gaat een CI eigenlijk mee? In theorie en in de praktijk? Er zijn nu immers mensen die al 25 jaar geleden een CI gekregen hebben.

Vooralsnog weet eigenlijk niemand het exacte antwoord op deze vraag. In eerste instantie werd gedacht aan 25 jaar, vergelijkbaar met een pacemaker. We zijn op dit moment aan het berekenen hoe vaak wij een implantaat hebben moeten verwijderen en een her-implantatie hebben uitgevoerd om verschillende redenen. Dus dan gaat het om een defect implantaat, maar ook om medische redenen. Dit blijkt neer te komen op ongeveer 3% van het totaal aantal implantaties dat wij in Nijmegen hebben uitgevoerd. En dat terwijl wij in 1986 al begonnen zijn met het plaatsen van CI!

Zijn er al mensen die een vervangende CI krijgen omdat het implantaat niet meer functioneert? Komt dit vaak voor? Na hoeveel jaar? Zie bovenstaande 3%,

hetgeen alle vervangingen betreft. Ik weet niet exact hoeveel er daarvan defect waren, maar ik schat 2/3, oftewel ongeveer 2%. Dit percentage zal natuurlijk toenemen naarmate de geïmplanteerde systemen ouder worden.

Lukt zo'n vervanging? Zijn de resultaten van de vervangende CI vergelijkbaar met de eerste?

Het verheugt ons om te kunnen vertellen dat het resultaat gemiddeld genomen na de re-implantatie beter is dan daarvoor. Gemiddeld is er sprake van een verbetering in het spraakverstaan van ongeveer 6%. Dit is het gevolg van het feit dat óf de hardware van het systeem is verbeterd óf de software, zoals de coderingsstrategie.

Wat voor technische ontwikkelingen spelen er bij de leveranciers van CI? Zijn er bijvoorbeeld ontwikkelingen op het gebied van muziekbeleving, het verstaan van toontalen en op het gebied van spraak-in-ruis-verstaan?

Er zijn inderdaad veel ontwikkelingen gaande, onder andere van de elektrodes, die steeds kleiner worden en in het slakkenhuis dichter bij de gehoorzenuw liggen. Mogelijk heeft dit een positief effect op het spraakverstaan in ruis. Dat zijn we nu aan het onderzoeken. Muziekbeleving en toontalen is helaas een ander verhaal. CI's zijn daar eenvoudig niet voor gebouwd. Ik zie daar nog weinig verbetering in. Het is wel bijzonder om te zien dat kinderen en jongeren die congenitaal doof zijn wel degelijk van muziek via hun CI kunnen genieten. Zij hebben natuurlijk nooit muziek gehoord zoals wij dat doen. Dat maakt een groot verschil in beleving ten opzichte van personen met een verworven doofheid en een CI.

Zijn de technische ontwikkelingen vooral op het gebied van de processor of ook op het gebied van de implantaattechnieken/operatietechnieken?

Op het gebied van de processor zijn de belangrijkste ontwikkelingen de microfoontechniek, die met name in ruis het spraakverstaan verbetert. Verder is de connectiviteit een belangrijk issue. Bijvoorbeeld het direct koppelen van de iPhone met de CI vinden gebruikers fantastisch! De operatietechniek is tot nu toe eigenlijk geheel niet veranderd, behalve dat bij implantatie zoveel mogelijk wordt getracht het restgehoor (en de rest-evenwichtsfunctie) te sparen.

Zijn nieuwe technieken ook compatible met 'oude' implantaten?

Dit is een belangrijke vraag. Ik kan die niet voor ieder implantaat beantwoorden. De bedrijven nemen echter wel hun verantwoordelijkheid hierin, door te zorgen dat nieuwe producten in spraak-processoren 'backward compatible' zijn met de eerder geïmplanteerde CI's.

Zijn er veranderingen te verwachten op het gebied van leeftijd van implantatie? Op welke leeftijd krijgen doofgeboren kinderen nu een CI? Wat is het vooruitzicht?

De meest recente onderzoeken tonen aan dat zo vroeg mogelijk implanteren gunstig is bij doof geboren kinderen. Er is echter wel zorg dat narcose voor hele kleine kinderen ook (kleine) nadelige effecten zou kunnen hebben. Daar-om hebben we afgesproken niet onder de leeftijd van zes maanden te implanteren, tenzij het absoluut noodzakelijk is.

Karla van der Hoek

COLOFON

FODOKFORUM is het halfjaarlijkse leden- en donateursmagazine van de FODOK - Federatie van Ouders van Dove Kinderen - met of zonder CI.

Redactieadres

FODOK - Randhoeve 221,
3995 GA Houten, onder vermelding
van FODOKFORUM
tel: 030 - 290 0360
info@fodok.nl | www.fodok.nl

Bankrekening:

IBAN: NL05 ABNA 0429 4748 57
t.n.v. FODOK te Houten.

Nummer 17

Redactie Inge Doorn, Mariën Hannink, Karla van der Hoek, Henk Prevaes, Map van der Wilden.

Vormgeving en opmaak:

Helga Wening van Raan (Studio Hooghalen).

Tekstbijdragen en fotografie Wij bedanken iedereen die meegeschreven heeft en/of foto's beschikbaar heeft gesteld voor dit nummer.

Druk Veldhuis Media

FODOKFORUM nr 18 verschijnt in de zomer van 2018. Daarnaast verschijnt enkele keren per jaar een korte digitale update van FODOKFORUM. Wilt u uw lidmaatschap opzeggen? Doe dit dan vóór 1 oktober. Opzeggen telefonisch: 030 - 290 03 60 of per e-mail: info@fodok.nl

FOTOFOCUS

OP WATERSAFARI

Op zaterdag 30 september organiseerde de FODOK in samenwerking met Natuurmonumenten een watersafari op de Nieuwkoopse Plassen. Dat was weer één groot feest; het beetje regen werd op de koop toe genomen. Want op zo'n dag kom je in contact met andere ouders, met andere kinderen, met andere vragen en andere ervaringen. Houd voor meer van dit soort uitstapjes de FODOK-website en Facebook in de gaten!